

¿Qui és Mikhaïl Gorbaxov?

Mikhaïl Gorbaxov, l'home d'enlloc (3)

Tercera entrega del document dedicat a un dels més grans protagonistes d'aquesta fi de segle. El periodista Gail Seehy ens desvela els primers passos en política internacional del líder comunista.

Des dels 13 anys vaig començar a treballar en una granja col·lectiva de tant en tant", ha dit Gorbaxov. "L'ambient de la vida d'una família camperola junt amb el treball amb els adults des d'una edat primerenca, naturalment influí en la formació del meu caràcter i em féu desenvolupar un punt de vista de la vida". Després del retorn de son pare, Mixa conduïa una màquina segadora amb Sergei Andreievitx. "Parlàvem molt de política, però també de política exterior", ha dit Gorbaxov sobre la relació amb son pare. "Tanmateix, con més gran em feia, més independent era la meua opinió".

Impacient per començar a viure la seua vida, Mixa féu el pas decisiu: entrà a formar part del *komsomol*, l'organització de les joventuts comunistes, implantada en tota la nació, mentre encara estudiava vuitè grau. La doctrina del *komsomol* era l'única que s'ensenyava a l'escola i pertanyer a les joventuts era obligatori per a tot aquell que somiara de fer una carrera política. I per a un xicot de 14 anys que somiava tenir una educació, viure fora del paller i tenir contacte amb un món més gran i amb el poder de les idees només hi havia una porta d'accés. En un sentit emocional, el partit es va convertir en el pare de Mixa.

Als 16 anys, Gorbaxov era un xicot solitari. Després, el 1947, en tornar de la guerra Sergei li dona a Maria Pante-

leievna un segon fill, Alexander, que heretà el caràcter del pare i, avui, és tinent coronel —funcionari de nivell mitjà— en el Ministeri de Defensa a Moscou. "Alexander és més tranquil", diu Gorlov, "Mikhaïl té molta energia, mentre que Alexander és un poc més calmos". Saixa cresqué alt i maco i es va convertir en l'atleta de la família, mentre Mixa era el xarrador, el rodanxó intel·lectual. No van tenir mai la possibilitat de ser íntims perquè Mikhaïl se'n va anar a la universitat quan Saixa tenia només tres anys.

El fet que assistira a la universitat fou una prova de la seua ambició extraordinària i del reconeixement per part dels seus pares que era un fill especial. Maria Panteleievna, que anava sovint a

l'escola per interessar-se sobre la marxa de Mixa rebé ordres del marit perquè el xiquet anara a l'escola secundària. El menut poble de Krasnogvardeisk –el centre d'educació de tots aquests pobles veïns– es trobava a 12 milles, però el xiquet hauria de caminar. La gent del poble féu una recollida per comprar-li a Mixa un parell de botes resistents i li tocà anar i tornar tots els dies durant els dos anys següents.

L'últim any s'arribà a l'acord que Mixa compartira una habitació llogada a Krasnogvardeisk amb una costurera de

turalment. Va fer el paper de príncep en *Masquerade* de Lermontov i va prendre part en moltes altres obres, però no va deixar que aquests moments més relaxats l'allunyaren de la seua meta: volia guanyar una medalla d'or perquè això era el bitllet per a deixar l'estepa.

“¿Què vols ser de major?”, li preguntaren els mestres quan se li concedí una medalla de plata per unes notes quasi perfectes. “Vull ser diplomàtic”, digué. “Naturalment era una resposta infantil, no era res seriós”, diu rient la professora de química. “Nosaltres no el diferen-

amb el seu Orde de la Bandera Roja al Treball que aparegué en el diari del partit de Stavropol. Era un premi inusual per a un home tan jove –només 3 o 4 joves en tota la regió havien guanyat un premi d'aquestes característiques durant la dècada anterior– i li permeté sol·licitar el privilegi, d'altra manera impossible, d'accedir a la universitat estatal de Moscou. Sense el premi, s'hauria hagut d'allistar a l'exèrcit.

“Ell mateix decidí anar a la universitat de Moscou”, diu el seu professor d'història. “Ningú l'hi va empenyar”.

Privolnoie i un altre xicot. La patrona, una mestra, només tenia prou llenya per a la seua habitació, de manera que els tres llogaters de 18 anys passaren l'hivern en una habitació on només una cortina els protegia dels vents gelats. Dormien un contra l'altre en una màrrega. La patrona diu que “no va veure mai Mixa amb una dona, mai”, però sí que s'adonà que llegia molt –ficció, poesia, “vertadera literatura”– almenys quan hi havia prou oli per a encendre els llums després d'acabar els deures.

Mixa era el més curiós de tots els seus alumnes, diu Iekaterina Txaiça, la professora de química. “Li agradava fer experiments amb espurnes”, conta amb el record brillant-li en els ulls blaus. El teatre també atreia aquest actor dotat na-

ciàvem de la massa d'estudiants. Ell era Mixa, igual que Borís...

A pesar de tots els seus esforços, ningú s'adonà d'ell com a ser individual. Això no era el sistema comunista. Així, durant l'estiu dels seus 18 anys, Gorbatxov es va distingir com a *kolkhoznik* model. Conduint la collidora tots els dies, ofegant-se en els núvols de pols de l'estepa, amb la suor amarant-li la cara i un continu martelleig en l'oïda, treballà com un dimoni esperant que el partit se n'adonara.

Va ser una collita sensacional i el col·lectiu excedí totes les previsions. Mixa i son pare foren proposats per a rebre una prestigiosa condecoració del govern. El jove va haver de comprar el primer vestit per a la fotografia oficial

afirma el professor d'anglès, “ni els seus pares, ni l'escola podien influir en ell. De fet els seus professors ignoraven que el premi li donava dret a aquest privilegi”.

Quan arriba a la universitat, amb la gorra cosaca de pell, un sobri abric blau d'estil militar i un comportament estricte, Gorbatxov tenia l'aspecte de ser el perfecte aprenent d'*apparatchik*. La Universitat estatal de Moscou educava la *crème de la crème* de la joventut soviètica. La majoria dels 28.000 estudiants eren els malavesats fills de l'elit del partit i del servei d'intel·ligència de Moscou. ¿Com pogué entrar en la Facultat de Dret de la universitat més prestigiosa del país el fill d'un pobre conductor de tractor amb tres antece-

dents en contra: ser nét d'un antic enemic del poble, venir d'una zona ocupada i no tenir cap membre de la seua família en la *nomenklatura* que l'ajudara?

Adoptà el partit comunista com si fóra son pare, sa mare i déu. En el moment que tingué l'edat suficient —19 anys— entrà en les files del partit com a membre candidat. Aquest fou un acte d'elecció tan precoç com ho havia estat l'entrada en les joventuts comunistes als 14 anys. "En el partit la majoria de la gent no és ni intel·ligent ni culta. Ell hi destacà", diu un membre de l'*establishment* de Moscou. I així fou com els caps del partit a Stavropol recomanaren un dels seus millors i més brillants homes a l'estat de Moscou.

¿Per què trià estudiar dret? Aquesta pregunta a desconcertat els biògrafs estrangers de Gorbaxov, però està molt clar que l'heroi del jove fou Lenin, i Lenin estudià dret. Gorbaxov no volia ser advocat, volia ser líder. Després d'haver viscut l'ocupació alemanya i les purgues de Stalin, tingué por no sols de l'enemic, sinó que l'acusaren de ser enemic. Així als 19 anys s'adonà que un devia continuar el joc si volia sobreviure.

Més que cap altra cosa, el que Gorbaxov volia era tenir èxit en el treball del partit. Li agradava donar conferències, serioses, d'una rigidesa ideològica a prova de tot, en les quals glossava les consignes amb el seu accent camperol, còmic i gutural. Però sota el front petri d'aquest devot conferenciant batejava el cor d'un destacat jove de ment oberta amb moltes ganes de ser conegut. Bona mostra d'això era la fal·lera de dur sempre la medalla al treball enganxada al folre de l'abric durant el primer any.

"¿Qui pensa que és aquest, amb la seua medalla?", murmuraven a l'esquena de Gorbaxov els distingits estudiants moscovites.

"Els nostres veterans sí que tenen medalles *reals*". També es mofaven de l'abric mal tallat que portà tots els dies d'aquells cinc anys, fins que es va engreixar tant que no podia botonar-se l'abric.

"Amb la mare i el pare, vivíem en bonics apartaments, i ell només era un jove de província", recorda Dmitri Golovanov, fill d'un important director de diari. "Ell vivia amb altres col·legues en el dormitori, no era vulgar, sinó provinçial. No era gens interessant per a nosaltres".

Mikhaïl vivia en un vast edifici, a vegades quinze per habitació en llits de cam-

panya alineats com a les casernes, l'únic tret d'individualitat era la maleta que s'amagava sota cada llit. Els menjars es feien en una taula comuna, si és que es pot dir menjars casolans als paquets de sopes en pols.

Gorbaxov era dolorosament conscient de les llacunes de la seua experiència i, sobretot, en l'àmbit cultural. "Ell volia omplir aquest buit", diu Rudolf Koltxanov, company d'habitació al llarg de tres anys. "Tots treballaven molt, però ell encara més. Escorcollant Marx i Lenin es quedava a l'estudi fins a les dues de la matinada, mentre tots els altres ens n'anavem a empaitar noies".

Tanmateix, hi havia una xica que el captivà aquest primer any. Nadezhda Mikhaïlova, avui professora de dret en un institut de Moscou, és la típica bellesa russa, alta, amb els cabells negres ondulats i trets distingits. Ella fou la primera a adornar-se de les qualitats excepcionals sota l'escorça rugosa del camperol. "Crec que encara està enamorada d'ell avui", ens confia un company de curs.

"No me'n recorde molt bé del dia que ens vam conèixer, però...", Mikhaïlova duu un munt de fotos, sospira i ens mostra amb el dit Gorbaxov. "Treballàvem en grups de quatre. Aquest és el nostre grup. Jo era molt romàntica. Mikhaïl també. Aquest romanticisme et permet plantejar i resoldre problemes de la més gran volada."

Mikhaïlova era també una noia privilegiada, una princesa russa si voleu, la família de la qual vivia en un ampli apartament enfront del teatre Bolshoi. Convidava Mikhaïl a sa casa per a preparar els exàmens i sa mare li preparava al jove *bortsch* casolà, calent i roig com el robí.

"No tenia gens de cultura", diu Mikhaïlova, "venia amb mi i em deia: Nadeida, si vas a algun museu, potser podria anar amb tu i m'expliques el que senten els artistes". O: "Si vas al conservatori, porta'm amb tu i conta'm que pensava el compositor. No li preocupava gens haver de preguntar coses així". Ella li va ensenyar a estimar els impressionistes francesos, però ell es va encisar particularment per un grup de russos anticlássics del segle XVIII coneguts com els Peredvizhniki. "Es cultivava molt", diu la seua primera mentor artística, "i encara ho fa avui".

"Com a camperol jove, era únic entre nosaltres", continua Mikhaïlova. I la

medalla que lluí tot el primer any..., això atreia l'atenció de la gent".

"¿Li va fer la cort?", li pregunta. "Ell m'estimava, això ho sabia", i somriu maliciosa, abaixa les parpelles maquillades en direcció a la tassa de te i en pren un glopet. "Però no era el meu home. M'agraden els homes alts, flacs i elegants. Ell era un poquet gros i baixet".

Fóra com fóra, Mikhaïlova donà l'aprovació a Mikhaïl Gorbaxov i, finalment, als 20 anys, era acceptat per la seua identitat individual. *Era diferent* que els altres. Els companys de curs el trobaven peculiar, impressionant i, a vegades, un poc inquietant.

No li agradaven els esports. Memoritzava poesia gràcies a una memòria fenomenal i estava obsessionat a estudiar les fonts originals en la vertadera tradició marxista. Estranyament, recorda Golovanov, no bevia. Entre els estudiants moscovites la vodka era símbol de masculinitat, i encara ho és. Una vegada el pare de Golovanov li va ensenyar com es tira un got de vodka per damunt les espatlles, però els companys testimonien que no va tocar mai els licors i, encara avui, només beu vi en festes o de vacances.

Segons Mikhaïlova, té una bona raó per mantenir l'abstinència. Gorbaxov és diabètic i ha de limitar el consum de sucre. "Raïsa vigila el seu règim de prop perquè ell sol no tindria aquesta disciplina". Beu llet al sopar o te amb llet. L'altre problema de salut és una malaltia dels ossos molt estesa entre els russos majors de quaranta anys, una forma de reumatisme que fa molt dolorosos els moviments d'esquena.

L'altre gran amic de Gorbaxov a la universitat era un txec alt, maco i intel·ligent: Zdenek Mlynar, que tenia també passió per la política i, com ell, era un nouvingut, però Mlynar coneixia un poc el món i ja era militant del partit comunista. Avui, viu a Viena, exilat des que les tropes soviètiques avortaren la Primavera de Praga el 1968.

"Érem dos comunistes convençuts", diu Mlynar, "crèiem que el comunisme era el futur de la humanitat i Stalin el gran líder". Però Mlynar es va adonar aviat que Gorbaxov patia la contradicció entre la realitat i la propaganda. Com van créixer plegats, Gorbaxov alguna vegada va deixar caure la màscara del doble pensament que tan necessari era per a la seua supervivència. "Ell sempre va prendre el costat de la reali-

tat”.

Per exemple, quan estudiaven les lleis concernents a les granges col·lectives, Gorbaxov li exposava els fets, els fets nus: si el cap d'un *kolkhoz* no obliga els camperols a treballar, probablement no treballaran gens. I un dia que estaven veient una pel·lícula, *Cosacs de Kuban*, a pesar de la idíl·lica vida dels camperols soviètics —suposadament filmada en la regió on va créixer Gorbaxov—, va tenir problemes per a sufocar la risa que li provocava. Tota aquesta gent rica i feliç és “pura propaganda que no té res a veure amb la realitat”, li digué a Mlynar. “Avui dia no hi pots comprar res”. Però mentre criticava aspectes concrets del stalinisme, tenia molt en compte de no menysprear la figura de Stalin.

Els moscovites començaren a sentir la presència de Gorbaxov en un segon terme però no fou per les seues qualitats retòriques (no en tenia cap), sinó perquè les seues intervencions en classe tenien una “qualitat fonamental: sentit de la realitat”. Al final del primer curs va ser promogut al càrrec d'organitzador del *komsomol* de la seua classe. Segons conta el company de classe Fridrikh Neznanski en la biografia de *Time*, Gorbaxov va aconseguir el càrrec convidant a eixir a l'anterior encarregat, convidant-lo a beure, per a denunciar-lo per borratxo en la següent reunió del *komsomol*.

Molts exilats han descrit l'estudiant Gorbaxov com un fanàtic i tenien la sospita que els espiava. “Vés amb compte amb ell”, li digué un amic a Lev Iudovitx, un estudiant de tercer que acabava de conèixer Gorbaxov i que, després, emigrà. Segons *Time*, Iudovitx i els seus amics veien a Gorbaxov com un home de dues cares: amic dels estudiants, però, sospitaven, per obtenir-ne informació.

“Sí, ell era estricte, com ho era jo el primer any”, diu Golovanov. “Entre els dos expulsàrem gent del *komsomol*. Però això era normal”. Més tard Gorbaxov fou elegit organitzador del *komsomol* per tota la Facultat de Dret, “però no era un fanàtic del reglament”, afirma Koltxanov, avui director adjunt del diari més important. “Ho jutjava tot segons els mèrits o segons els sentiments que li inspirava la gent”.

Jove gregari, Gorbaxov mantenia relacions amb tota classe de gent i entre els seus amics hi havia jueus, perses, tatars, txecs, polonenes i búlgars. “En aquella època no tenia problemes de na-

cionalitats”, diu Golovanov.

Els tres primers anys de Gorbaxov a la universitat coincidiren amb els tres darrers anys de paranoia i de caça de bruixes abans del traspàs de Stalin. Un amarg dilema per a l'humanisme fonamental del jove estudiant se li va plantejar a propòsit de l'infame complot dels doctors, el 1953, quan Stalin va fer arrestar uns metges jueus del Kremlin i els acusà d'haver intentat emmetzimar-lo. Una onada d'antisemitisme planà sobre la Universitat Estatal de Moscou i molts estudiants hi veieren una oportunitat de guanyar punts de lleialtat. En el grup d'estudi de Gorbaxov hi havia un estudiant jueu, Vladimir Lieberman, brillant orador i àmpliament condecorat veterà de guerra. Hi hagué un violent enfrontament davant de tota la classe.

Un estudiant tractava d'implicar Lieberman en el complot dels doctors i es va dedicar a llançar-li injúries a la cara per confondre els altres. El mateix Lieberman va prendre al seu càrrec la defensa: “Com sóc l'únic jueu entre tots vosaltres, ¿he de ser responsable de tot el que fan els altres jueus?”. Tothom guardà silenci, Gorbaxov, amb els ulls brillants, es posà dret i, per una vegada, deixà anar la seua còlera: “Ets una bèstia llefiscosa”, li llançà a l'acusador de Lieberman.

Era el temps del terror i de la sospita generalitzada. Només calia una denúncia no solament per a ser expulsat de la universitat, sinó per a guanyar-se un bitllet només d'anada a un camp de treball. La societat soviètica estava aïllada i era inflexible: van destruir la *intelligentsia* i els cercles dirigents van ser desproveïts de tota competència.

Els estudis de dret havien esdevingut en general una àrida memorització del Codi Penal de l'estat. Els únics professors que realment ensenyaven eren les relíquies pre-revolucionàries, la majoria dels quals eren propangandistes del partit. No hi havia res que s'assemblara al diàleg entre estudiants i professors. Estudiaven dret romà, dret comú anglès i, fins i tot, la constitució dels Estats Units. “Però el mestre fonamental era Stalin”, diu un company de classe. La curiositat de Gorbaxov el feia impacientar-se amb aquest ensenyament reduccionista i el duqué a tenir algun tens enfrontament. En una classe va provocar un escàndol. Es posa dret al mig de la classe interrompent el professor que els llegia interminablement pàgines in-sípides d'una obra de Stalin.

“Nosaltres també sabem llegir”, digué amb audàcia. “Si vosté no té res a afegir-hi és millor que no diga res en absolut”.

Això era prou per a ser convocat al despatx del degà i ser amenaçat amb l'expulsió: “Però ell no tenia por”, conta el seu company Koltxanov.

Mikhaïlova diu que “no es va desviar mai de la línia del partit. En aquesta època no hi havia dissidents perquè ens havien ensenyat a no fer-nos preguntes sobre Stalin, i Mikhaïl era fill de la seua època: *no dubtava ningú de Stalin*”.

Però Gorbaxov vivia una doble vida: “Era un escèptic”, asseguren alguns amics liberals d'aquells moments i els companys d'habitació. Darrere de la porta d'aquest dormitori —esdevingué una habitació famosa que atreïa els més dinàmics pensadors de les altres cambres— les discussions s'allargaven fins molt tard i prenen un caire perillós.

“Ens podien haver empresonat per aquelles discussions”, Koltxanov no estava gens tranquil. Els debats continuaven. “Gorbaxov tenia una visió molt clara de les col·lectivitzacions de Stalin i pensava que eren una enorme injustícia”, diu un company de cambra. “Això, és clar, no podia dir-ho obertament, però en sabia molt més que nosaltres, els joves de la ciutat”.

Discutint, cridant i gesticulant els apassionats estudiants del “club” secret enronaven sobre la bondat i la maldat del sistema stalinista. Quan els nervis estaven a punt de saltar, Gorbaxov s'interposava i feia de mitjancer.

“Tu penses això i tu penses allò, però tractem d'anar més enllà”, deia amb una veu que deixava entreveure un poc d'emoció.

“Jo no recorde haver-lo vist mai enfadat, en cap sentit”, explica Koltxanov, i això era el que el feia diferent dels altres: un ferm autocontrol. “Sempre contenia els seus sentiments. No perdia mai el control, mai”.

Bé, potser una vegada, solament... a propòsit d'una xica anomenada Raïsa Maximovna Titorenko. Graciosa, gràcil como una tija de salze, onsevulla que anara Raïsa deixava una estela d'homes impressionats. “Tenia un rostre d'una bellesa excepcional, a l'estil rus”, diu Koltxanov. Aquests maldestres aspirants ho provaren tot per conquerir-la, i ella, que tenia un posat de xica de la *intelligentsia*, els tallava amb una mirada freda. Raïsa era medalla d'or de la Facultat de Filosofia, ubicada en el ma-

La *perestroika* de Gorbtxov també s'ha preocupat pels conflictes asiàtics.

teix edifici que la de Dret. Allí no s'estudiava ni Descartes ni Schopenhauer, sinó els fonaments del marxisme-leninisme.

Els amics de Gorbtxov consideraven una cosa estranya les dones que estudiaven filosofia. "com alguna cosa de més enllà dels núvols", diu Koltxanov, "i Raïsa era un poc així".

"Era un objecte prestigiós", explica Mlynar, "exactament igual que ara". I, certament, Raïsa, que vivia en el mateix dormitori Stromynka amb la dona que es casà amb Mlynar, sempre esperava les atencions dels altres. Pareixia inabastable.

Fou en un ball de la facultat que Gorbtxov la veié per primera vegada. Mig amagat al costat d'un corredor d'eixida es burlava dels condeixebles que ballaven quan Raïsa isqué a la pista del braç d'un tal Tapilin, un gegant desmanegat que movia el coll com una girafa. Tapi-lín i la menuda Raïsa. Gorbtxov no va

poder reprimir una riota amb aquesta visió ridícula. "Deixa'm ballar amb la teua companyera", li demanà. Raïsa, amb els seus cinc peus i dues polzades de pell sedosa, elegant en el parlar i impecable ballant, era tota una aparició per a aquell jove camperol. Quan va tornar al dormitori Gorbtxov era un home enamorat. "Va caure immediatament als seus peus", diu Koltxanov, i humil va esperar unes setmanes fins que ella li va contestar. "Ell l'estimava molt abans del començament de la història. Jo vaig anar a veure'ls a Stravropol el 1960 i vaig poder veure que el seu amor havia crescut més profundament".

Llavors Gorbtxov era d'una bellesa d'ídol de cinema, amb uns llavis sensuals a la Valentino, el clotet a la barbeta i els ulls color fum. Si fem cas a Mlynar, el que seduïa Raïsa, sobretot, era el pressentiment que era un home en qui es podia tenir confiança. Per als soviètics la "fiabilitat" és un tret de persona-

litat de la major importància.

El passat de Raïsa és un forat negre per als seus païsans. A causa de les amples galtes pareix que té avantpassats mongols. El seu cognom és ucraïnès, però la seua família es va moure molt i ella es va criar sobretot a la zona d'Altai, en Sibèria. Més tard els seus pares van marxar a la regió de Krasnodar, prop de Stavropol, on va morir son pare. Els rumors diuen que estava emparentada amb un membre important de l'aparell. No s'ha pogut provar que estiguera emparentada amb Andrei Gromiko, però un dels companys d'universitat diu que té lligams familiars amb Maxim Saburov, un membre del politburó de l'època Khrútxov.

Ningú discuteix que son pare treballava per als ferrocarrils de l'estat. Alguns diuen que era enginyer de ferrocarrils, un lloc del més alt estatus durant el període de guerra. "No hi ha dubte que era una família de gran educació", diu un

funcionari de Stavropol. "Degueren viure bastant lluny de Moscou perquè era més segur per als alts càrrecs en l'època de Stalin". Altres companys de classe de la parella diuen que el pare de Raïsa era simplement un obrer del ferrocarril, però el seu germà és escriptor i ella arribà a la universitat ja preparada, amb coneixements d'art, etc. Així que la família tingué dos fills molt cultes.

De tota manera, Raïsa començà on Mikhaïlova havia acabat. Dugué sense cerimònies Gorbatxov a llibreries i museus, i al teatre a veure Txekhov, Gorki i tots els clàssics. Tots dos plegats acudien a totes les exposicions estrangeres: entre el 53 i el 54 té lloc la primera obertura a l'oest i el tan discutit expressionisme abstracte. "Ja en quart, sap tan sobre art, literatura i, fins i tot, esports com qualsevol de nosaltres", diu Koltxanov.

"Raïsa Maximovna va jugar, naturalment, un paper primerenc en el desenvolupament cultural de Gorbatxov", diu Mikhaïlova generosament, qui durant tota la seua vida va ser format i moldejat per dones d'una excepcional voluntat i franquesa.

La boda de Raïsa i Mikhaïl va ser una formalitat estèril: la firma d'uns llibres en l'oficina del registre. Després, tanmateix, hi hagué una gran festa en la residència d'estudiants amb ball, menjar, beguda, brindis i brindis i més brindis... Després d'algunes maniobres la parella se les va enginyar per a passar la nit a soles en un dels dormitoris, però quan arribà la freda llum del matí s'hagueren de separar i tornar a viure en habitacions diferents fins l'any següent que aconseguiren una habitació en la nova residència d'estudiants, en els turons Lenin.

El dia del funeral de Stalin Gorbatxov va seguir la cerimònia des de la finestra de la residència d'estudiants, amb Mlynar al seu costat. Les sirenes omplien el cel i, després, hi hagué uns moments de silenci i el rostre de Gorbatxov expressà por. Un terratrèmol sacseja la terra, però la gent tremolava davant el pensament impossible de quedar-se sense líder, fins i tot els que havien patit sota el règim de Stalin se sentiren desvalguts i tristos. "La mort de Stalin no fou un alliberament per a nosaltres", diu Mlynar, amb veu dèbil pel record, "perquè érem comunistes".

Tanmateix, els estudiants es van adonar aviat que Stalin havia estat un ídol artificial. Amb la seua desaparició tot

començà a enfonsar-se: la nova era només depenia d'ells. Després de la mort de Stalin, la gent tornava dels camps de treball i uns estudiants tan brillants, joves i idealistes devien adonar-se que que el sistema de justícia era un frau. Els fiscals que intentaven ser honestos eren empresonats. Els nous llicenciats de la Facultat de Dret haurien de reforçar l'injust sistema existent i ser corromputs pel sistema o canviar de carrera.

"Vaig contestar aquesta pregunta quan feia quart, el 1954, un any després de la mort de Stalin", diu Gorbatxov: "Vaig deixar d'estudiar dret perquè simplement no era capaç de fer-ho". Es va fer periodista, però crec que Gorbatxov estava ple de dubtes i, ara, veiem que ja volia construir un estat basat en les lleis. Abans d'ell ni un sol líder, ni Brejnev ni Khruixtxov, s'ha preocupat tant per aquest tema. Per a ells, la llei eren ells mateixos.

Molts companys de classe continua-

Dalt: François Mitterrand. Baix: Ronald Regan i la seua esposa Nancy amb els que el matrimoni Gorbachov va mantenir una relació d'allò més intensa.

ren la carrera fins convertir-se en pilars de l'establishment del partit a Moscou: membres de Ministeri de Justícia, del Comitè Central, de la Milícia i del KGB. Gorbachov també volia quedar-se a Moscou, diu Golonov, a pesar de la relació amb l'elit i la seua devoció al treball del partit encara era presoner del passat província. En l'elecció del nou president del *komsomol* entre els nous graduats de la Facultat de Dret, Gorbachov fou vençut per un moscovita molt més ben relacionat que ell. Aquesta de-

rrota truncà les seues esperances de llançar-se a una carrera política en la capital. Encara va haver d'afrontar un altre colp quan va anar a l'oficina del fiscal de Moscou a demanar treball: "No hi ha cap vacant", li digué el fiscal, "vostè ve de Stavropol, ¿no? Hauria de pensar a tornar allí".

"Dolça Sibèria", l'anomenaven. Stavropol era un lloc brut, dormit i vast d'exili on eren enviats membres de segona classe de la *nomeklatura* i esperits literaris lliures com Puixkhin i Lermontov.

Costava molt tornar d'allí, però Mikhaïl i Raïsa embarcaren cap al sud en el lent tren.

Vint-i-quatre hores després despertaren a la vista d'un poble d'un sol carrer, amb un mantell de pols, on només uns pocs edificis tenien gas o aigua corrent, tot i que una de les principals tuberies de subministrament de gas de la Unió Soviètica tenia origen en Stavropol, tot el gas anava a Moscou. La parella llogà una menuda habitació sense calefacció. Per a cuinar només tenien un fogueret de querosè: l'aigua del te tardava 20 minuts a bullir. Quan va nàixer el seu fill, la patrona en va tenir llastima i suggerí que passaren a viure a la seua habitació que era més calenta. Mentrestant Gorbachov començava a treballar com investigador per a l'oficina del procurador local. Llavors, ja s'havia adonat de les dimensions arbitràries de les purgues de Stalin. Milions, literalment, de víctimes del terror de Stalin començaven a tornar del *gulag* i refeien la seua vida en pobles i ciutats. Però un 5% de la població encara estava en el *gulag*, la majoria apel·lant les falses acusacions contra ells. L'historiador Medvedev que féu la crònica del stalinisme, escriu: "Sobretot per a algú que volia ser advocat... això era una forta bufetada com a prèvia noció de justícia".

Gorbachov va veure tot això, però amb el que Wordsworth anomenava "ull intern" de la memòria. Ell seria una callada i tancada caixa forta durant els pròxims 25 anys mentre avançava per les trinxeres d'una aristocràcia paràsita els privilegis de la qual depenien d'un sol home: el no-elegit cap territorial del partit.

En benefici de Gorbachov s'ha de dir que va deixar l'oficina del procurador al cap d'uns mesos. Ser procurador en aquella època significava dur a terme una grotesca paròdia de la justícia i, potser, ser cridat pel KGB per a fer-los de confident. Gorbachov va decidir fer la seua carrera al si del partit.

Com no tenia padrins va haver de començar des de baix del tot. En la Unió Soviètica la protecció ho és tot, sobretot en el sagnant esport de la política. Així, Gorbachov començà a cultivar l'amistat i a manipular homes més grans que ell que podien protegir-lo i fer-lo avançar. Però, segons Mlynar i altres companys, el factor que més li va ajudar en Stavropol fou Raïsa.

Gail Seehy
Trad. Carme Martí